

ЗЕЛЕНІ ФІНАНСИ: СУТНІСТЬ, ІНСТРУМЕНТИ ІНВЕСТУВАННЯ ТА РОЛЬ У СТАЛОМУ РОЗВИТКУ

GREEN FINANCE: ESSENCE, INVESTMENT INSTRUMENTS AND ROLE IN SUSTAINABLE DEVELOPMENT

У статті обґрунтовано актуальність дослідження проблематики зелених фінансів у контексті їх ролі у економічному відновленні України у повоєнний період. Зазначено, що необхідність переходу вітчизняної економіки на розвиток екологічних інвестицій, зеленої енергетики тощо обумовлений в тому числі й вимогою імплементації міжнародних екологічних ініціатив після набуття нашою країною статусу кандидата в члени Європейського Союзу. Автором досліджено наукові підходи до трактування сутності зелених фінансів та запропоновано авторський підхід до їх трактування. У статті окреслено основні принципи їх функціонування. Систематизовано та охарактеризовано основні фінансові інструменти зеленого інвестування: зелені кредити, зелені облигації, зелені інвестиційні фонди, зелені податкові стимули. Доведено, що зелені фінанси сприяють створенню фінансово стабільної та екологічно відповідальної економіки майбутнього.

Ключові слова: зелені фінанси, сталий розвиток, інвестиції, фінансові інструменти, інвестування, Європейський Союз.

The article substantiates the relevance of studying the issues of green finance in the context of their role in the economic recovery of Ukraine in the post-war period. The relevance of this study is confirmed by the fact that the concept of sustainable development, which is ensured, among other things, by green finance, provides for an effective combination of economic growth and environmental protection. The authors note that the need for the national economy to transition to the development of environmental investments, green energy, etc. is due, among other things, to the requirement to implement international environmental initiatives after our country becomes a candidate for membership in the European Union. The authors have studied the scientific approaches to the interpretation of the essence of green finance and conducted a critical assessment of them. This allowed the authors to propose their own approach to the interpretation of green finance and to identify its typological characteristics. The article outlines the basic principles of their functioning, in particular, the following: environmental orientation, long-term efficiency, innovative nature, systemic approach, cooperation of the State, business and banks, and international support. It is substantiated that financial resources should be directed not only to generate profit, but also to create long-term environmental and social value. The main financial instruments of green investment are systematized and characterized. It is noted that, in addition to the funds of the State and local budgets allocated to finance environmental initiatives, it is advisable to use the latest financial investment instruments. The authors note that such financial instruments may include green loans, green bonds, green investment funds, and green tax incentives. The development of green investment financial instruments is a continuous process, especially in the period of digitalization of all financial processes. In the future, this will lead to the emergence of newer and more innovative forms of financing environmental projects. It has been proven that green finance contributes to the creation of a financially stable and environmentally responsible economy of the future.

Key words: green finance, sustainable development, investment, financial instruments, investment, European Union.

УДК 338.23

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.16-20>

Стащук О.В.¹

д.е.н., професор,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

Чиж Ю.²

здобувачка освітнього ступеня «магістр»,
Волинський національний університет
імені Лесі Українки

Stashchuk Olena

Lesya Ukrainka Volyn National University
Chyzh Yuliia

Lesya Ukrainka Volyn National University

Постановка проблеми. Кліматичні зміни, забруднене навколишнє середовище, воєнні дії – усі зазначені чинники значною мірою впливають на екологічний, економічний та соціальний стан суспільства. З метою подолання таких глобальних проблем, світова фінансова система поступово здійснює перехід до концепції сталого розвитку та зеленого фінансування. Цей підхід поєднує економічне зростання та збереження довкілля. Оскільки спрямування інвестицій у розвиток екологічно безпечних технологій, відновлювальної енергетики, сприятиме зменшення впливу цих негативних чинників.

Для України проблематика зеленого фінансування є актуальною, як ніколи, зокрема у контексті економічного повоєнного відновлення, адже відбудова зруйнованої інфраструктури повинна здійснюватися на принципах стійкості та

енергоефективності. Впровадження інструментів зеленого фінансування дозволить залучити для цього міжнародні інвестиції, а також комерціалізувати інновації. Крім того, набуття Україною статусу кандидата на вступ до ЄС зобов'язує країну імплемтувати міжнародні екологічні ініціативи, зокрема такі, як Європейський зелений курс.

Проте, недостатня нормативна база, низька обізнаність бізнесу та обмежені джерела фінансування стримують розвиток зелених фінансів в Україні. Тому, дослідження сутності, принципів і перспектив розвитку зелених фінансів в Україні є вкрай важливим як для науки, так для практичного впровадження фінансових інструментів, які сприятимуть екологічній та економічній стабільності України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зелені фінанси стали предметом дослідження

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2622-7353>

² ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1013-4964>

науковців із формулюванням цілей сталого розвитку, одними з яких є доступна та чиста енергія, сталий розвиток міст і громад, подолання бідності тощо [1]. Численні наукові дослідження та їх змістовні результати свідчать про зростаючу роль зелених фінансів у формуванні сталого розвитку економіки та інтеграції екологічних принципів у фінансовий сектор. Так, вивченням даної теми та проблематики займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Бояр А. [10], Булавинець В. [2], Варченко О. [3], Дубко А. [4], Дранан О. [3], Зюзіна А. [5], Карлін М. [6], Матвійчук Н. [8], Лінденберг Н. [7], Озілі П. [9], Петренко О. [5], Проць Н. [6], Ткаченко К. [3], Хомутенко Л. [11] та інші.

Постановка завдання. Метою нашої роботи є визначення сутності, принципів функціонування та перспектив розвитку зелених фінансів, а також охарактеризувати їх ключові фінансові інструменти у контексті сталого розвитку економіки України в умовах повоєнного відновлення та інтеграції в європейський економічний простір. Для досягнення цієї мети основними завданнями дослідження є: 1) узагальнити та проаналізувати наукові підходи до трактування сутності зелених фінансів та запропонувати авторське бачення; 2) визначити основні принципи функціонування та сформулювати змістовні характеристики зелених фінансів; 3) систематизувати ключові фінансові інструменти зеленого інвестування та визначити їх роль у сталому розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах спостерігає позитивні тренди до зростання уваги в напрямку збереження навколишнього середовища. Все більше країн у світі активно впроваджують принципи «зеленої» економіки, орієнтованої на зниження рівня забруднення, ефективного використання ресурсів та розвиток екологічно чистих технологій. Одним із ключових механізмів впровадження цих технологій є зелені фінанси, які забезпечують фінансову підтримку екологічних ініціатив.

Огляд наукової літератури свідчить про відсутність згоди між дослідниками у питанні формулювання сутності поняття «зелені фінанси» та викликає дискусії у колі не лише науковців, а й серед практиків. Це зумовлено, насамперед, багатогранністю та різноспрямованістю даного поняття, що полягає у охопленні ними таких аспектів, як економічний, фінансовий, екологічний та нормативно-правовий.

Зокрема, В. Булавинець у своїх працях здійснює систематизацію підходів до розуміння поняття «зелені фінанси» та зазначає такі із них: 1) зелені фінанси як фінансові ресурси, спрямовані на зниження забруднення навколишнього середовища; 2) зелені фінанси як фінансові продукти та послуги, призначені для інвестування у екологічні проекти; 3) зелені фінанси механізми залучення

інвестицій; 4) зелені інвестиції як форми кредитування з метою підвищення екологічної стійкості економіки [2, с. 30–31].

Так, Карлін М. І. подає трактування терміну «зелені фінанси» як сукупність фінансових відносин між окремими країнами світу, а також у середині цих держав щодо використання фінансових важелів, інструментів, норм і нормативів, які сприяють збереженню й покращенню кліматичних умов для належного відтворення факторів виробництва та забезпечення сталого розвитку як у масштабах усього світу й груп країн, так і на рівні окремої держави, її регіону, окремої територіальної громади [6].

В свою чергу, Дубко А. С., у своїй праці, визначає зелені фінанси – як сукупність економічних відносин щодо акумулювання, поділу та цільового використання коштів на реалізацію проєктів, програм та інших заходів природоохоронного характеру [4, с. 116–117].

Деякі науковці визначають зелені фінанси, лише як фінансові інструменти, за допомогою яких здійснюється фінансове забезпечення екологічних проєктів, програм та ініціатив [5; 9; 11]. Однак, такий підхід до трактування зелених фінансів є достатньо обмеженим та не повною мірою відображає всі сутнісні особливості цієї складової фінансів у системі фінансових відносин.

Варто також звернути увагу й на дослідження Озілі П. Науковець у своїх працях обґрунтовує взаємозв'язок зелених фінансів та економічного прибутку, який можна одержати внаслідок здійснення інвестування у збереження навколишнього середовища. Зелені фінанси, на переконання автора, є одним із підходів до управління фінансовими ресурсами, які можуть забезпечити сталий розвиток у синергії з соціальними та цифровими фінансами [9].

Враховуючи існуючі наукові підходи, вважаємо, що зелені фінанси можна визначити як систему фінансових відносин, механізмів та інструментів, спрямованих на акумулювання, розподіл та ефективне використання фінансових ресурсів, спрямованих на забезпечення сталого розвитку в контексті зменшення впливу негативних чинників на навколишнє середовище.

Разом з тим, критичний аналіз наукової літератури у сфері зеленого інвестування задля досягнення цілей сталого розвитку дозволив нам сформулювати основні змістовні характеристики зелених фінансів. До них ми віднести такі (рис. 1).

Концепція зелених фінансів базується на таких принципах:

- екологічне спрямування – фінансові ресурси спрямовують на підтримку проєктів лише тих, що зменшують негативний вплив на довкілля;
- довгострокова ефективність – інструменти орієнтовані на сталі довгострокові результати;

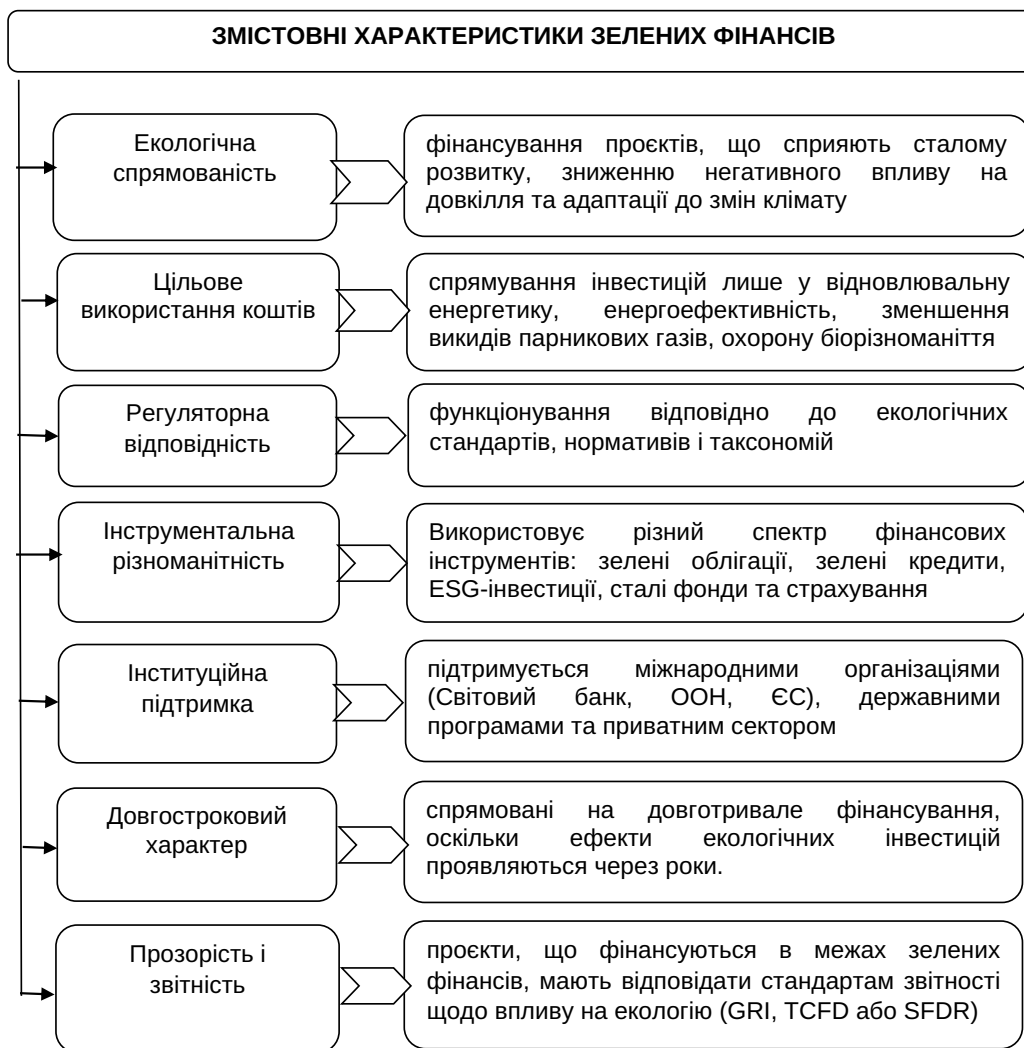

Рис. 1. Змістовні характеристики зелених фінансів

Джерело: розроблено автором

– інноваційність – відображає впровадження сучасних фінансових механізмів, які сприятимуть залученню фінансового капіталу в екологічно безпечні технології;

– системний підхід – передбачає впровадження комплексу заходів та інструментів, котрі будуть доповнювати один одного;

– співпраця у триаді «держава – бізнес – банки» – передбачає, що ефективне залучення різноманітних зелених фінансових інструментів неможливе без співпраці всіх цих суб'єктів;

– міжнародна підтримка – активна участь урядів та міжнародних фінансових організацій у розвитку ринку зелених фінансів[3, с. 56–57].

Дотримання окреслених принципів створить умови для гармонійного збалансування економічного зростання, соціального добробуту та збереження навколишнього середовища. Це означає, що фінансові ресурси повинні бути спрямовані не лише на отримання економічного прибутку, а й на

створення екологічного та соціального ефекту у довгостроковій перспективі.

Фінансові ресурси державного та місцевих бюджетів є традиційним джерелом фінансування екологічних проєктів. Проте, враховуючи зростаючі потреби у фінансовій підтримці заходів, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку, державного фінансування є недостатньо. Окрім бюджетного фінансування екологічних ініціатив, забезпечення зелених проєктів відбувається за допомогою різноманітних фінансових інструментів, зазначених у табл. 1.

У таблиці 1 представлено найбільш поширені фінансові інструменти, проте із розвитком цифровізації та глобалізації їх кількість постійно збільшується. Науковці та фінансові експерти знаходяться в активному пошуку інноваційних механізмів фінансування, спрямованих на підвищення ефективності інвестицій у відновлювану енергетику, екологічну модернізацію підприємств,

Фінансові інструменти зелених фінансів

Фінансовий інструмент	Характеристика
Зелені кредити	Банки пропонують кредити, спрямовані на фінансування розвитку відновлюваних джерел енергії, модернізації виробництва, що знижує викиди CO ₂ , чи реалізації проєктів у сфері енергоефективності.
Зелені облігації ("green bond")	Один із найпоширеніших інструментів фінансування екологічних ініціатив. Емітенти по всьому світу випускають ці цінні папери для залучення коштів на реалізацію стійких проєктів, а інвестори отримують дохід після погашення облігацій.
Зелені інвестиційні фонди	Такі фонди акумулюють фінансові ресурси та спрямовують їх на підтримку екологічно орієнтованих проєктів. Прикладом може слугувати Український Фонд енергоефективності, у який спрямовує кошти не лише уряд України, а й ЄС та Німеччини.
Зелені податкові стимули	Використання податкових стимулів для компаній, що інвестують у відновлювальну енергетику та використовують екологічно чисті джерела енергії. В Україні передбачено пільги для підприємств, які займаються виробництвом і використанням техніки, що працює на біопаливі, що сприяє розвитку зеленої енергетики та скороченню залежності від традиційних видів палива.

Джерело: сформовано автором на основі [4]

енергоефективність та зменшення викидів парникових газів. Така тенденція зумовлена активним впровадженням екологічних технологій, посиленням державного регулювання у сфері охорони довкілля та зростаючого попиту на «зелені» інвестиції. Водночас, розвиток зелених фінансових інструментів підтримується міжнародними ініціативами, такими як Європейський зелений курс, що спонукає країни та бізнес до переходу на екологічно відповідальні моделі розвитку.

Проте, розвиток цієї сфери не має стимулюючого ефекту для значної кількості суб'єктів господарювання у напрямку впровадження екологічно чистих виробництв. Основною причиною цього є небажання інвестувати значні грошові кошти на цей перехід. На жаль, для багатьох українських компаній сплата штрафів за надмірні викиди шкідливих речовин є фінансово вигіднішою, ніж довгострокові інвестиції у заходи з мінімізації негативного впливу на довкілля. Відсутність жорстких екологічних стандартів, дієвих механізмів контролю та суттєвих податкових стимулів створює ситуацію, за якої економічно доцільніше сплачувати штрафи, ніж вкладати кошти у технології сталого розвитку.

Висновки. Як підсумок нашого дослідження відзначимо, що зелені фінанси є важливим інструментом сталого розвитку, оскільки забезпечують економічне зростання з одночасним мінімальним негативним впливом на довкілля. Вони охоплюють широкий спектр фінансових інструментів, за допомогою яких відбувається фінансування екологічних проєктів. Їх різноманітність та кількість має стійку тенденцію до зростання, водночас продовжується вдосконалення вже існуючих. Впровадження принципів зеленого фінансування сприяє оптимальному розподілу фінансових ресурсів, розвитку відновлюваної енергетики,

енергоефективності, «зеленого» бізнесу та впровадженню екологічних технологій.

Зелені фінанси є ключовим чинником екологічно орієнтованого економічного розвитку, що сприяє зменшенню негативного впливу виробництва на довкілля, залученню інвестицій у стійкі проєкти та створенню фінансово стабільної та екологічно відповідальної економіки майбутнього.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Цілі сталого розвитку. Офіційний сайт UNDP. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> (дата звернення: 21.02.2025)
2. Булавинець В. М., Сташишин О. Р. «Зелені» фінанси – тренд сучасності. П'ять Всеукраїнські наукові читання пам'яті С.І. Юрія приурочені 50-річчю кафедри : зб. наук. праць. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. С. 30–34.
3. Варченко О., Варченко О., Драган О., Ткаченко К., Рибак Н., Зубченко В. (2024). «Зелені фінанси» в повоєнному відновленні України: організаційно-фінансові аспекти. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Вип. 3(56). С. 75–85. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapter.3.56.2024.4403> (дата звернення: 21.02.2025)
4. Дубко А. С. Впровадження та розвиток зелених фінансів в Україні: євроінтеграційний контекст та правове підґрунтя. *Нове українське право*. 2022. Вип. 6. Т. 1. С. 113-11. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.1.15> (дата звернення: 19.02.2025)
5. Зюзіна А., Петренко О. «Зелені» фінансові інструменти: рушійна сила сталого розвитку. *Актуальні аспекти розвитку науки і освіти*. Збірник матеріалів IV Міжнародної наук.-практ. конф. науково-педагогічних працівників та молодих науковців, 24–25 жовтня 2024 р. Одеса : Одеський державний аграрний університет, 2024. С. 507–510. URL: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/10044/Zbirnyk-materialiv-24-25.10.24.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=509> (дата звернення: 20.02.2025)

6. Карлін М., Проць Н., Проць В. Екологічні податки та екологічне фінансування територіальних громад: досвід України та ЄС". *Світ фінансів*, 2022. URL: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1519>

7. Lindenberg N. (2014). Definition of Green Finance. URL: <https://ssrn.com/abstract=2446496> (дата звернення: 20.02.2025)

8. Матвійчук, Н., Коленда, Н., Стащук, О., Теслюк, С., & Сидорук, С. Правове забезпечення бюджетного фінансування природоохоронної діяльності в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2021. Вип. 3(38). С. 465–473. <https://doi.org/10.18371/fcapt.v3i38.237479>

9. Ozili P.K. (2021). Digital Finance, Green Finance and Social Finance: Is there a Link? *Financia lInternet Quarterly*. 2021. Vol. 17(1). P. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.2478/fiqf-2021-0001>

10. Stashchuk O., Boiar A., Shmatkovska T. [etc.]. Analysis of fiscal efficiency of taxation in the system of filling budget funds in Ukraine. *AD ALTA: Journal of interdisciplinary research*. Vol. 1(11). pp. 47–51. URL: http://ep3.nuwm.edu.ua/20402/1/STASHCHUK_%D0%9E_ANALYSIS_OF_FISCAL_EFFICIENCY...zax.pdf

11. Хомутенко Л. І., Кіріл'єва А. В. Принципи формування «зеленого» інвестування країни, роль та значення для конкурентоспроможності. *Вісник СумДУ. Серія "Економіка"*. 2020. № 1. С. 55–61. URL: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/1_2020/6_Khomutenko_Kirilieva.pdf (Дата звернення: 20.02.2025)

REFERENCES:

1. Tsili staloho rozvytku [Goals of sustainable development]. Ofitsiynyy sayt UNDP – Official website of UNDP. Available at: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku> [In Ukrainian]

2. Bulavynets V.M., Stasyshyn O.R. (2019) «Zeleni» finansy – trend suchasnosti ["Green" finance is a modern trend]. Pyati Vseukrayinski naukovy chytannya pam'yati S.I. Yuriya pryurocheni 50-richchyu kafedry. Ternopil: TNEU, pp. 30–34. [In Ukrainian]

3. Varchenko O., Varchenko O., Drahan O., Tkachenko K., Rybak N., Zubchenko V. (2024) «Zeleni finansy» v povoyennomu vidnovlenni ukraïny: orhanizatsiyno-finansovi aspekty ["Green finance" in the post-war reconstruction of Ukraine: organizational and financial aspects]. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 3(56), pp. 75–85. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcapt.3.56.2024.4403> [In Ukrainian]

4. Dubko A. S. (2022) Vprovadzhennya ta rozvytok zelenykh finansiv v Ukraïni: yevrointehratsiynyy kontekst ta pravove pidgruntya [Implementation and development of green finance in Ukraine: European

integration context and legal basis]. *Nove ukrayinske pravo – New Ukrainian law*, vol. 6, tom. 1, pp. 113–11. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.1.15> [In Ukrainian]

5. Zyuzina A., Petrenko O. (2024) «Zeleni» finansovi instrumenty: rushiyna syla staloho rozvytku ["Green" financial instruments: the driving force of sustainable development]. *Aktualni aspekty rozvytku nauky i osvity: Zbirnyk materialiv IV Mizhnarodnoyi nauk.-prakt. konf. naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv ta molodykh naukovtsiv* (October 24–25, 2024). Odesa : Odeskyy derzhavnyy ahrarnyy universytet, pp. 507–510. Available at: <https://dspace.ksaeu.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/10044/Zbirnyk-materialiv-24-25.10.24.pdf?sequence=1&isAllowed=y#page=50> [In Ukrainian]

6. Karlin M., Prots N., Prots V. (2022) Ekolohichni podatky ta ekolohichne finansuvannya terytorialnykh hromad: dosvid Ukraïny ta YeS" [Environmental taxes and environmental financing of territorial communities: the experience of Ukraine and the EU"]. *Svit finansiv – World of Finance*. Available at: <http://sf.wunu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1519>. [In Ukrainian]

7. Lindenberg, N. (2014). Definition of Green Finance. Available at: <https://ssrn.com/abstract=2446496> [In English]

8. Matviychuk N., Kolenda N., Stashchuk O., Teslyuk S., Sydoruk, S. (2021) Pravove zabezpechennya byudzhethnoho finansuvannya pryrodookhoronnoyi diyal'nosti v Ukraïni [Legal provision of budgetary financing of environmental protection activities in Ukraine]. *Finansovo-kredytna diyalnist: problemy teorii ta praktyky – Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 3(38), pp. 465–473. DOI: <https://doi.org/10.18371/fcapt.v3i38.237479> [In Ukrainian]

9. Ozili P. K. (2021). Digital Finance, Green Finance and Social Finance: Is there a Link? *Financia lInternet Quarterly*, vol. 17(1), pp. 1–7. DOI: <https://doi.org/10.2478/fiqf-2021-0001> [In English]

10. Stashchuk O., Boiar A., Shmatkovska T. [etc.]. Analysis of fiscal efficiency of taxation in the system of filling budget funds in Ukraine. *AD ALTA: Journal of interdisciplinary research*, vol. 1(11), pp. 47–51. Available at: http://ep3.nuwm.edu.ua/20402/1/STASHCHUK_%D0%9E_ANALYSIS_OF_FISCAL_EFFICIENCY...zax.pdf [In English]

11. Khomutenko L.I., Kirilyeva A.V. (2022) Pryntsyпы formuvannya «zelenoho» investuvannya krayiny, rol' ta zachennya dlya konkurentospromozhnosti [The principles of the formation of the country's "green" investment, its role and significance for competitiveness]. *Visnyk SumDU. Seriya "Ekonomika" – Bulletin of Sumy State University. "Economy" series*, no. 1, pp. 55 – 61. Available at: https://visnyk.fem.sumdu.edu.ua/issues/1_2020/6_Khomutenko_Kirilieva.pdf [In English]